

La ruta garrotxina de mossèn Josep Casassa, poeta, folklorista i sacerdot

Josep Casassa i Tassis no apareix pas per primer cop a la REVISTA DE GIRONA. Al número 18 (1962), qui havia estat el seu amic i col·lega de vocacions (sacerdot, poeta, autor de teatre, músic...), el gironí de Pont Major mossèn Camil Geis (1902-1986), li dedicà una semblança biogràfica («Lo que encontré en el camino», p. 65-66), tal com ho va fer amb altres persones amb qui havia mantingut una relació amistosa, incloses sota el mateix epígraf en aquell i en el número 22 de la REVISTA (1963) i en reculls d'anotacions de memòries. A la mort de mossèn Geis, el seu nebot Ramon va recopilar 151 minibiografies en un llibre voluminós, *Els que he trobat pel camí* (Sabadell: Editorial AUSA, 1986), que inclou en català l'article original en castellà.

Text > JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ

Fotos > ARXIU JOSÉ LUIS BARTOLOMÉ

Dins *El calze i la lira: Antologia de poetes sacerdots gironins (1847-1986)*, el mossèn figuerenc Josep M. Cervera i Berta afegia algunes dades biobibliogràfiques i alhora feia una petita tria suggeridora de l'obra poètica de Josep Casassa (p. 149-162). És mèrit del mestre i filòleg banyolí Àngel Vergés el retrat més complet de la vida i l'obra del nostre protagonista: «Josep Casassa i Tassis, el folklorista entusiasmada» (revista *El Pla de l'Estany*, núm. 52, 2006), i, principalment, «Josep Casassa i Tassis, poeta i folklorista de Sarrià de Ter» (*Inventari de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, fascicle II, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 622-628).

Fill de pares pagesos provinents de Campdorà, de jovenet va fer de pastor i treballà de xerric en una fàbrica de llicors de Pont Major; amb una escolarització precària, va sentir una crida tardana per ingressar en el seminari de Girona. Tot i ser gairebé de la mateixa edat que el seu company d'adolescència, Camil Geis (Casassa va néixer el març de 1903), va ser ordenat cinc anys més tard: va rebre el diaconat el 21 de

setembre de 1929 i el presbiterat el 14 de juny de 1930.

Del fons episcopal de l'Arxiu Diocesà de Girona (la nostra gratitud, un cop més, a Albert Serrats, de l'ADG), hem pogut accedir a documents de diversa estofa com ara certificats de baptisme, de confirmació, d'haver fet confessió setmanal durant l'estada al Seminari Conciliar, d'haver oficiat la primera missa com a sotsdiaca a Banyoles, i escrits de la parròquia de Nuestra Sra. de la Misericòrdia que validen la «buena conducta» del nou diaca, així com «haber confesado semanalmente y recibido la Santa Comunión todos los días», a més de cartes anteriors de Josep Casassa al bisbat per demanar la recepció dels sagrats ordes de diaconat i presbiterat, seguides de les lletres d'amonestacions corresponents del bisbat a la parròquia

Va rebre el diaconat el 21 de setembre de 1929 i el presbiterat el 14 de juny de 1930

>> Josep Casassa i Tassis.

sarrianenca en què inquiria si Casassa complia els cinc requisits per poder rebre els ordres esmentats. Rastrejant el seu expedient acadèmic, resulta encomiable que aprovés les trenta-cinc assignatures dels onze cursos acadèmics (1918-1929), amb vint-i-vuit notes d'aprobat (*meritus*), sis notables (*benemeritus* a «catecismo y urbanidad», «historia universal», «retòrica», «matemàtiques», «oratoria» i «teología pastoral») i un excel·lent (*meritissimus* a «sagrada escritura»).

El jove seminarista va sentir ben aviat una segona vocació: la collita de tradicions i llegendes. Un recull inèdit de 1929, *Llegendes de les comarques de Girona*, va guanyar el segon premi del tercer concurs Llegendari Popular Català l'any 1930. D'on brollaven les seves fonts de documentació, que traslladava a uns manuscrits de pulcra cal·ligrafia? L'amic Àngel Vergés creu que aquestes contalles i relats els devia manllevar dels seus companys d'aula, de residència, o fins i tot d'amics estudiants de magisteri. N'és orientadora la seva relació amb el pauenc Josep Ribas Pey, estudiant de tercer curs de magisteri, amb qui va trespasar per les muntanyes de la serra de la Verdura, i a qui va dedicar un colpidor poema d'obituari a *La Veu de l'Empordà* a la seva mort el 19 de gener de 1930. El gruix de llegendes empordaneses el va rebre d'informadors de Pau i de Palau-saverdera, d'alguns veïns de Sarrià de Ter i de Pont Major.

Certament, fou un autor polifacètic i prolífic, que fregava la grafomania: folklorista, goigista, poeta de temàtiques religiosa i popular, autor de teatre en vers (les obres són desaparegudes), pintor, músic (al projecte Càntut trobem la cançó «Un diumenge al dematí», la lletra de la qual pertany a Josep Casassa, oncle de la intèrpret, Montserrat Molar i Casassa). La seva obra, ingent però esparsa, va aparèixer publicada en diferents àmbits territorials (*La Ciutat de Sabadell*, *El Matí* de Barcelona) i en revistes infantils com *En Patufet*, *El Cigronet*, *La Mainada*, *La Rondalla del Dijous*. Com anota mossèn Geis: «Quina llàstima que tot això no pugui trobar-se reunit en algun arxiu o biblioteca gironins. Sento vivament de no haver disposat de temps i de no haver

El jove seminarista va sentir ben aviat una segona vocació: la collita de tradicions i llegendes

més abundosos són de plàstica paisatgística: «La rialla de l'hivern», «Vespre de juny», «Passa una merla vestida de dol», «Pluja de setembre», «Geòrgica», «La fulla i el xaregall», «El nou temps»,

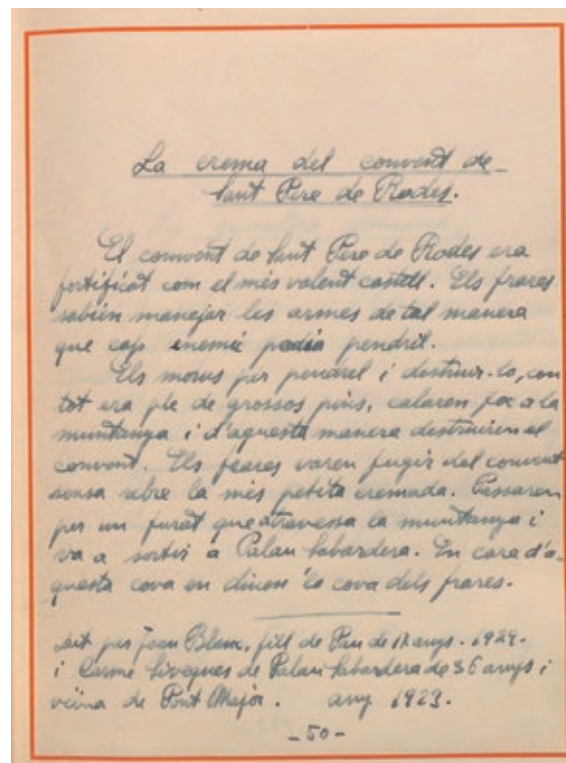
tingut oportunitat d'aplegar-ho jo mateix». Sortosament, Àngel Vergés ha engegat un projecte per rescabalar alguns textos de mossèn Casassa. Aplegar i difondre el conjunt de tota l'obra seria una tasca formidable, plausible, homèrica.

Dels seus escrits en publicacions gironines hem espigolat les contribucions a la premsa garrotxina i alt-empordanesa. Va col·laborar, escrivint des del seu domicili de Sarrià de Ter, amb la mítica publicació cadaquesenca *Sol Ixent* des de 1923 (núm. 13, «Vila de Marina») fins a 1931 (núm. 200, «Aquarel·la blava»), compartint plana amb el que esdevindria un gran folklorista i cronista local, Firmo Ferrer). A la publicació *Santa Maria del Mont* va aportar diverses lloances (1929-1933), entre el gener i el juny de 1934, tretze textos poètics breus sota el títol genèric d'«Imatges florides». Va inserir quatre poemes breus a *Vida Parroquial*, portaveu mesal del Patronat de la Catequística de Figueres (1934), on també havia publicat un llarg poema festiu, «Cançó glossada», en el marc de les Fires de la Santa Creu (dins *La Dansa Més Bella*, Associació Figuerenca del Foment de la Sardana, maig 1931): «En el cor de l'Empordà | hi ha Figueres asentada: | tothom ofereix les mans, | fins els pobles i muntanyes».

És a la comarca de mala petja on Casassa combina els oficis pastoral i literari a partir del seu nomenament com a vicari de Castellfollit de la Roca el 1930, amb un preludi força dilatat de publicacions en revistes olotines. Els fulls *Esplais Literaris*, del Pomell de Jovenut Aires Literaris del Montsacopa (iniciat l'1 de desembre de 1921), varen tenir un col·laborador sarrianenc, un

jove seminarista de vint anys que compartia l'ideari «Déu, Pàtria i Literatura», a partir del número 17 (novembre 1923) i fins a l'octubre de 1932. Els seus poemes són de caràcter religiós (destaquem «Romanç de Sant Ferriol»), llegendes bíbliques («Per què les violes són morades», «La cueta és l'ocell més alegroï»); els

més abundosos són de plàstica paisatgística: «La rialla de l'hivern», «Vespre de juny», «Passa una merla vestida de dol», «Pluja de setembre», «Geòrgica», «La fulla i el xaregall», «El nou temps»,

>> Llegenda empordanesa.

«La cascada», «Camp de fajol», «Sentor de pa», «Posta de novembre», «Quadre barroc». Al seu darrer escrit a *Esplais Literaris* manifestava el seu interès per l'art de la gravació: «En el centenari de Gustau Doré».

La seva presència al setmanari d'acció catòlica *El Deber* va deixar una forta empremta. Són d'una gran originalitat els seus relats hagiogràfics (*Estampes i boixos*), a voltes basats en llegendes populars: «Sant Maure o Sant Maurí», «Santa Eulària V. i M.», «Sant Isidre, llaurador», «Sant Antoni de Pàdua», «Sant Joan Baptista», «Sant Pere Apòstol», «Sant Cristòfol, màrtir», «Santa Margarida, verge i màrtir», «Santa Elena, màrtir», «Santa Afra, verge i màrtir», «Sant Ferriol Màrtir»... En algunes col·laboracions en aquesta revista, Casassa canviava de registre, com ara amb la paremiologia montserratina: «Boira a Montserrat, | pluja pel veïnat. | No és ben casat | qui no va a Montserrat | Per la Mare de Déu de Montserrat | el fessol és nat | Per enterros a Girona, | per bateigs a Barcelona | i per casaments Montserrat».

També ho fa amb la llegenda de «Les goges del castell de Montagut» o «La contalla de l'àvia»: «Conta la padrina | rondalles d'infants, | els infants li encaren | els ulls fulgurants. Reina és la padrina | per trenar embrulls: | el castell

Llegendes i altres romances de Palau-saverdera

José Luis Bartolomé

>> Coberta del llibre que José Luis Bartolomé ha dedicat a Casassa.

dels moros | posa als primers fulls [...]». En el camp de la poesia creixen ubèrrims el sentiment i el calendari religiós: «Acompanyant Jesús», «Mare de Déu del Coll», «Divendres Sant», «Sanguis Christi», «Nova Pasqua», «La Verge del

Carme», «Mare de Déu de les Neus», «El somni d'Herodes», «Sítio», «Mística oferta», «Llum d'un retaule», «Flor d'olivera», «La flor del poliol», «Pastors de Nadal», «Jesús assotat», «La llum de Pasqua Florida», «L'enramada», «Estrella d'abril»...

D'aquesta parcel·la un títol conserva una marca especial: «El bou de nostra senyora del Tura» (setembre 1932), que es recorda durant els oficis de les festes olotines. Alguns versos de «Mirant la mort que passa» (17 novembre 1934) semblen presagiar un esdevenidor dissortat: «Té la mort paladar fi | i una eina tan llaminera, | que per triar-se el botí | no queda mai endarrere. | Quan sega el pern d'una flor, | no tria la més desclosa, | ni la que desfulla en plor | una pluja llagrimosa».

Les sis estrofes de «Cap al molí» (18 juliol 1936) es poden considerar el seu darrer escrit: «Déu te guard, noi del molí, | no deixis la casa sola | que aqueix rec que fa camí | fa rodar la seva mola».

La lectura del setmanari *El Deber* també ens ajuda a perfilar el *currículum vitae* de mossèn Casassa com a autor premiat i creatiu, així com a pastor d'ànimes.

El gruix de llegendes el va rebre d'informadors de Pau i de Palau-saverdera, d'alguns veïns de Sarrià de Ter i de Pont Major

Pel que fa a la vida clerical, el 7 de juliol de 1928, en un acte d'ordenacions sacerdotals, rep la primera clerical tonsura. El juny de 1930, segons informació de la revista *Santa Maria del Mont*, és nomenat presbiterat pel bisbe, el valencià Josep Vila Martínez. El 12 de juliol 1930, és nomenat vicari de Castellfollit de la Roca. El 3 de desembre de 1932, és nomenat vicari de Sant Joan les Fonts.

Quant als guardons literaris, el 31 de desembre de 1927 és lloreat amb tres premis al certamen literari de la Congregació Mariana del Seminari de Girona. El 5 de maig de 1928, és lloreat amb un dels premis dels Jocs Florals de Barcelona per un tema de poesia. El 15 de setembre de 1928, rep el diploma d'honor al certamen marià de la Mare de Déu de la Cinta, de Tortosa. El 22 de desembre de 1928, és un dels dinou alumnes premiats en el XIV Certamen Científic i Literari del Seminari de Girona amb motiu de la festivitat de la Puríssima. El 23 de setembre de 1933, rep un premi en els Jocs Florals de Sant Feliu de Codines, organitzats per la delegació de Palestra, en commemoració del centenari de la Renaixença catalana. El 21 d'octubre de 1933, rep un premi en els Jocs Florals de Sarrià, organitzats per l'Orfeó d'aquesta barriada barcelonina, per commemorar el centenari de la Renaixença.

També va impulsar el teatre al Casal Parroquial de Sant Joan les Fonts. El 21 de gener de 1934, es representava el drama *Sota el mantell de Maria*. El 7 de març de 1936, primer diumenge de Quaresma, la Secció Femenina va posar en escena el drama sentimental en tres actes i en vers *Margarida de Cortona*.

Lligat al seu esperit de devoció, mossèn Casassa va escriure un parell de goigs durant la seva estada com a vicari de la parròquia garrotxina de Sant Joan les Fonts. El 2 de setembre de 1933 es varen cantar els goigs en l'ofici celebrat pel clero catedralici gironí en l'altar de Nostra Senyora de Bell-ull i de Gràcia per festejar el naixement de Maria. El compositor de la seva melodia gregoriana fou mossèn Josep Trias. El 6 de

>> Quadre pintat per Casassa.

juliol de 1935 va posar també la lletra per als goigs de la Mare de Déu dels Àngels (la patrona no oficial de la ciutat de l'Onyar) en una ofrena en aquest santuari. La partitura musical fou obra del vicari de Sant Feliu de Girona, mossèn Josep Pumarola, mestre de capella. Malauradament, aquests goigs ja no es canten.

El dia 20 de juliol de 1936 un escamot va cremar l'arxiu parroquial i l'església de Sant Joan les Fonts. En el seu intent estèril de dissuasió, el rector —l'esponellenc mossèn Joan Figueras— va resultar assassinat. Els vicaris Amadeu Capella i Josep Casassa es varen refugiar a Olot. Després, en companyia del vicari de Begudà (el banyolí Domènec Morató), es va traslladar a Barcelona cercant més seguretat. El martirologi recorda que tots tres foren immolats al cementiri de Montcada i Reixach l'11 de setembre d'aquell any funest (Mn. Josep M. Cervera, *Testimoni de fe i de fidelitat*, 1991, p. 130).

No trobem millor epitafi per a la figura de mossèn Casassa que el laconisme del vers del príncep Hamlet: «La resta és silenci». El seu amic de l'ànima, mossèn Geis, va lloar-la amb parangons gens hiperbòlics: «Si no hagués traspasat tan jove [...] hauríem tingut un folklorista de les dimensions d'un Rossend Serra i Pagès, d'un Aureli Capmany, d'un Sebastià Farnès, d'un Joan Amades [del qual fou un assidu col·laborador]». Com suggereix Àngel Vergés: «Recuperar la seva obra és un deure que tenim tots els gironins que estimem les nostres llegendes i tradicions».

Llegir-lo i apreciar la seva grandesa com a persona seria una manera de trencar el silenci.

Fou un autor polifacètic i prolífic, que fregava la grafomania; aplegar i difondre el conjunt de tota la seva obra seria una tasca formidable

>> Façana del seminari de Girona.